

Kl. 7³⁰ kom vi til tørt Land, som hævede sig stejlt til en Højde af omtrent 80^m over Moradset. Fornejelsen varede ikke længe; thi Terrænet sænkede sig straks ned mod Floden Ivokeli (Ivokeli), som selv var paa Størrelse med den lige passerede Flod, men hvis Morads var det værste under hele Marchen; paa enkelte Steder naaede det en Dybde af 1,70^m og maatte saaledes næsten anses for impassabelt. Dets Bevoksning gjorde ogsaa Passagen vanskeligere, idet vi stadig maatte skaffe os Vej mellem et Utal af Slyngplanter, hvoraf nogle var forsynede med Torne; paa enkelte Steder bestod Bunden, som ved et tidligere passeret Morads, af en Slags Porcellænsjord, i hvilket man ustandselig gled og gled.

Først Kl. 9³⁰ naaede vi Landet, som hævede sig hurtigt til c. 150^m over Moradset. Vi indvikledes straks i Kamp med store Skarer af indfødte, som aabenbart førtes af en intelligent Mand og efter en forud lagt Plan; først efter godt 2 Timers Kamp lykkedes det mig at vinde frem gennem uhyre Maniocmarker til Landsbyens Udkant; men her havde Fjenden igen sat sig fast, og det kostede atter stort Besvær at drive ham herfra. Kl. 12⁴⁰ var vi dog Herrer i Byen og Fjenden var fordreven til Skovene, hvor vore Patrouiller ivrigt forfulgte.

Yembe bestod af fem Dele. I Midten, skjult af et bredt Bælte af Banantræer og Palmer, laa Høvdingens

By, som var velbygget med store, nye Huse, i Formen den samme som overalt i Egnen, men langt større end nogen af de Hytter, jeg havde set før i disse Regioner. Høvdingens By, sika na n'kumu kaldtes den paa Landets Sprog, laa udenom en stor Plads, c. 3 Hektarer Land, midt paa hvilken et stort Saphutræ voksede. De fire andre Bydele laa noget lavere og adskilte fra hverandre ved Plantager og Maniocmarker.

Alt i alt fandtes der i Yembe 2740 Hytter, saa Byens Befolkning maa anslaaes til c. 10,000 Mennesker. I det hele og store var Yembe en værdig Residens for en Negerpotentat. Højere beliggende end nogen Landsby i hele Egnen, større og rigere har den, som Regeringssæde for Egnens enevældige Hersker, knejset over alle de omliggende Byer som Egnens Dronning.

Foran Høvdingens Hus stod en Del Hoveder paa Stager, hvilket beviste, at Indbyggerne aabenbart ved Meddelelsen om, at vi nærmede os, har holdt et større Festmaal, hvor nogle af deres Medmennesker har udgjort Hovedretten. Er der noget, som er fastgroet mellem den store afrikanske Urskovs Beboere, saa er det Menneskæderiet; fra la Mongalla (Mongalla) i Nord og til Kwango-Kwilu (Kwango-Kwilu) mod Syd er alle de indfødte Menneskædere og finder, at en menneskelig Skabnings Kød er det bedste af alt, langt langt bedre end Kød af noget Dyr.

Kalâlek = Karâlek at udlede fra Koræk og ikke fra «Skræling».

Vikinge-Ordet «Skræling» og Saga-Navnene «Uvæge» og «Vathilde».

Af S. Rink.

Fortsat.

Jeg har i det foregaaende Hefte af dette Tidsskrift givet mine Grunde, hvorfor jeg har ment, at det grønlandske Folkenavn *Kalâlek-Kalâllit* ikke maa kunne være at derivere fra Vikingeordeet „*Skræling*“, og gaar nu over til at udtale min Mening angaaende selve det sidste, eller Vikingernes Øgenavn saavel for de østamerikanske Eskimoer som for de Stammer af den samme Race, der senere væltede sig ind over Grønland.

Ordet *Skræling*, mener jeg, maatte nærmest være at udlede fra det islandske Verbum „*skrækr*“ = at

„sætte i Skrig“ eller at „hyle op“, saaledes som det just ogsaa var de østamerikanske Eskimoers eller Skrælingers Sædvane at gøre, idet de i deres Skindbaade kom farende ud fra deres Smuthuller under Kysten for at levere Vikingerne Slag, eller for blot at jage dem paa Flugt med deres ofte forgiftede Pile og Spyd.

Den ældre populære og mere instinktive Tolkning af „Skræling“ var som bekendt nærmest den af „Puslinger“ eller af noget som ikke var stort mere værd end den Frugtskræling, man kaster fra sig; men denne

Udredning er intetsigende, og ialfald aldeles blodløs ved Siden af den ovennævnte fra det oldnorske eller islandske „*skrækr*“ eller „*skrækjar*“.

Dette falder nemlig desuden interessant og slaaende sammen med en autentisk Rejseforfatters Udtalelser, — nemlig Engelskmanden Sir Richardsons; „Skræling“ signifies; „Ceux qui miaulent“. — Lad være at Udtrykket „miaulent“ maaske ikke er det mest træffende for Gengivelsen af de Lyde, det har skullet skildre — nemlig just dem, som vi her selv nys har omtalt, at de østamerikanske Eskimoer udstødte under Udslyngningen af deres dræbende Vaaben haade imod Vikingerne som overhovedet imod hvilkensomhelst af deres Fjender, — „in brandishing their arrows and spears“, som det ret malende plejer at hedde rundt om i engelske Beretninger om disse Scener fra de østamerikanske Eskimoegne. —

Sin Underretning om Ordet „Skræling“s Etymologi har Sir Richardson fra Kilder, som gør den meget troværdig; nemlig fra de fransk-kanadiske saakaldte „voyageurs“, som ledsagede ham selv og Franklin under disses vidtløftige Rejser blandt Nordamerikas Indianere og Eskimoer, i Aaret 1819. Blandt selve de omtalte *voyageurs* befandtes ogsaa enkelte Halvblods-Indianere, der synes at have været ret vel verserede i disse Egenes Fortidshistorie og Sagn. Det synes mig, at man ligefrem ikke kan komme Ordet *Skrælings* Udspring eller Etymologi nærmere, eller behøver at forlange den nærmere forklaret end hertil: til at lade Ordet stamme fra Verbet „skrækr“ (skriger) — her som sagt i Betydningen af at „skrige op.“

Men Skrælingemotivet har jo ogsaa efterhaanden erhvervet sig en 2den Akt, den nemlig, som indeholdes i Tvivlene om hvorvidt „*Skrælingerne*“ nu virkelig var Eskimoer, eller om de dog mon ikke kunde have været Indianere? — —

Nu — hertil mener jeg dog, at man dristigt tør forsikre, at forsaavidt som det gælder Indianer og Eskimo i Almindelighed ø: forstaaet som to fra hinanden skilte rene Typer — for saa vidt var de Eskimoer og intet andet.¹⁾

Tvivlen om hvilken af de to Folk Vikingetidens

¹⁾ Det er ikke min Mening at ville forfægte, at der aldrig skulde kunne have været Indianerblod i Grønland; thi jeg mener tværtimod at kunne bevise, at der en Gang maa have været det; men det ganske bestemte Forhold, hvortil jeg i dette Spørgsmaal vil kunne sigte, og som jeg haaber en Gang at skulde kunne vende tilbage til andetsteds, har blot intet med Vikingernes Brug af Udtrykket „Skræling“ at gøre eller med dettes Etymologi.

Skrælinger maa have tilhørt, bør, synes mig, allerede forekomme os urimelig alene af den Grund, at det jo var Vikingerne selv, som betegnede alle „Skrælingerne“, baade dem i „Vinland“ og dem i Grønland som Eskimoer. Vi ved jo nemlig, at den Fjende, hvem senere Aarhundreders grønlandske Vikingslægter aarevis ventede at se bryde ind i Grønland vest- eller nordfra, kun forventedes i Skikkelsen af det samme vilde Folk, med hvem de mente, at deres Forfædre forud havde udstaaet deres Dyster paa Amerika-Siden, og hvem disse allerede derovre havde kaldt *Skrælinger*; og vi andre ved, at disse, da de endelig en Gang indkom i Grønland og af Datidens Vikinger endnu altid betegnede som „*Skrælinge*“, var identiske med vor egen Tids Eskimoer. Vi ved dette gennem Sammenligninger mellem de forskellige, hinanden dog saa fjerne Tidsperioders Sprog, Klædedragt, Boliger, Skindfartøjer, Fangstmaader og Forfølgelsesmaader af deres Fjender; og dette igen har vi som bekendt, delvis fra de islandske Sagaer; men som mindre bekendt, gennem de nu trykte Eskimosagn baade fra Øst- og Vest-Grønland — ikke at tale om de hertil hørende Illustrationer ved selve de Indfødte.¹⁾ At Vikingetidens „*Skræling*“ var *Eskimo* maa anses for uomtvistelig rigtigt; men ikke desto mindre er de Lærdes Strid derom som sagt endnu ikke aldeles bilagt. —

Nu — det er oftere bleven fremholdt, at en eventuel Løsning af de to, i en af de vigtigste islandske Sagaer forekommende Fremmedord eller Personnavne, nemlig *Uvæge* og *Valhilde* maatte kunne give nogenledes Sikkerhed for, hvorvidt *Skrælingen* havde været Indianer eller Eskimo? — — —

Hvorom alting er, har det ialtfald Interesse at faa de berømte gamle Sagaords Betydning udfundet, og jeg har i Løbet af mine Studieaar heller ingensinde undladt at beskæftige mig med denne interessante Op-

¹⁾ De grønlandske Sagn er hidtil kun lidet studerede. De indeholder grundvigtige Antydninger saavel til den eventuelle Opdagelse af Eskimoens sande Oprindelse samt senere Vandringsveje og Stammedelingsforhold; men disse Antydninger bliver jo særligt først Værdier gennem Sammenligningen med andre Nabofolks Sagn. At Fortidens østamerikanske Eskimo blandt andet har staaet i nært, men særdeles fjendtligt Nabo-forhold til Mic-Mac-Indianeren fremlyser meget tydeligt af de sidstes Sagn (see Silas Rand). Herigennem vil man forstaa, at disse Indianere en Gang maa have fordrevet Eskimoerne mod Nord, „Mic-Macs“ kender et mytisk Væsen, som i deres Sagn nævnes som *Uppatalák*, hvilket forevrigt er et Eskimo Ord. Endnu husker jeg fra min Barndomstid i Grønland et Sagnrefræn om samme, hvorom jeg haaber at skulle faa Tid til at fortælle mere en anden Gang.

gave, hvis Resultat jeg nu, efter lang Prøvelse, tillader mig at fremlægge:

Man ved, at Navnegaaden „Uvæge-Valhilde“ udgjorde det Svar som de to tilfangetagne vinlandske „Skrælinge“-Børn i sin Tid gav Vikingerne paa disses Spørgsmaal til dem, om hvad deres Forældre havde heddet. At nu *Uvæge* var et Eskimo-Ord, vil Ingen, som kender det mindste til Eskimosproget noget Øjeblik have kunnet betvivle, hvorimod *Valhilde* jo straks mere gør Indtryk af at maatte kunne have hidrørt fra selve Vikingernes Sprog eller det norsk-islandske. Men dette kan alligevel næppe være Tilfældet — eller rettere sagt: er ikke — Tilfældet, undtagen da, for Korruptionens Vedkommende; thi denne maa jo være indgaaet i Sagaen gennem norsk-islandske Beretninger; men Endestavelser „thilde“ eller „hilde“ har i Virkeligheden intet at gøre med Navne som Klothilde, Mathilde, Brynhilde eller som det blot som *Hilde* forekommende norske Navn; men udgør efter min Mening et meget almindeligt, selv i Grønland velbekendt Eskimo-ord; nemlig Substantivet „*illak*“, hvis Betydning er Ven, Ledsager, Kammerat og alle saadan lignende Begreber.

Vedføjet Persontegnet, forex: 3die Persons i Ejeform, bliver *illak*; *illá* eller — som det synes — i visse Dialekter *ille* (hans eller hendes Kammerat, og at dette i Vikingernes Mund og i Aarhundredernes Løb, kan være gaaet over til det dem selv — Vikingerne selv — fortrolige „hilde“ er, synes mig, ikke utænkeligt.

Forøvrigt gaar jeg ud fra, at de vedkommende to Ord oprindeligt ikke burde have været opfattede som Nomenproprier, samt fra at de tilfangetagne Skrælinge-børn, i *Uvæge* og *Valhilde* slet ikke have villet give noget i Forvejen vedtaget Personnavn, men at disse Navneformer kun er opstaaede ved Vikinger-Tilhørernes Misforstaaelse af Børnenes Ord og Tale i Almindelighed. Jeg skal her løseligt meddele et Par af Gennemgangsledene under mine Forsøg paa Gaadens Løsning, inden jeg tilsidst fandt den der efter mit Skøn, maatte anses som den ubetinget sandsynligste og med grønlandsk Tankegang mest overensstemmende.

For Mandsnavnet, eller det som Mandsnavn opfattede *Uvæge* faldt det mig engang ind, at det maaske maatte kunne være identisk med det eskimoiske personlige Pronomen *uvagit* = vi (Pluralis af „*uvanga*“ = jeg; og at dette i saa Fald maatte kunne være opstaaet paa følgende Maade:

Skrælinge-børnene, som jo har haft ondt ved at forstaa Vikingerne, men som dog har forstaaet saa meget, at Vikingernes Udspørgen gjaldt dem selv

(Børnene selv) maa kunne tænkes at have svaret: „*uvagin*“ eller „*uvagit*“? = *Os?* mener I *os?* mener I *vore* Forældre? — —

Og videre har jeg for det som Kvindenavn opfattede *Vathilde* tænkt mig, at Børnene, her — i deres Usikkerhed og Utaalmodighed over ikke at kunne følge med Spørgsmaalene, maatte kunne have udslynget et „*uvatse-illa*“¹ = „*Saa giv dog Tid!*“ (nemlig med at udspørge saameget ad Gangen). („*Vathilde*“ og *uvatse-illa*!) er hinanden ligesaa lidt ulige Ordlyde som „*Uvæge*“ og „*uvagit*“ er det; men ikke desto mindre mener jeg dog, som sagt, at man ikke kan blive staaende ved denne Løsning).

For nogle Aar tilbage, da jeg ikke var kommen længere i mine Undersøgelser end hertil, omtalte jeg allerede mine her nævnte Tanker for Professor Gustav Storm, som indrømmede deres Sandsynlighed uden dog at turde give sig af med Opgaven som Kritiker.

At baade *Uvæge* og *Vathilde* er rene Eskimo-Ord uden mindste Anstrøg af Indianersprogene, er uomtvisteligt — dette selv uden Hensyn til hvad de monne betyde.

Uvæge har hidtil, hvad enhver, der har givet sig af med dette Navnespørgsmaal, vil vide, af andre været forsøgt udlagt som „Ægtefælle“, idet man med en vis Begrundelse har anset det for muligvis identisk med den grønlandske Dialekts *uviga* eller *uia* (a. min Ægtefælle og b. hans eller hendes do.). Men der klæber Indvendinger, ogsaa til denne Etymologi, fra hvilken desuden Navnet *Vathilde* vil forblive aldeles udelukket, hvilket det derimod ikke vil i Følge min seneste Opfattelse. Denne skal jeg derfor nu gaa til at fremstille efter som sagt at have givet den aarevis Overvejelse:

Til en Begyndelse tror jeg, at *Uvæge* i Skrælinge-børnenes Mund vil have heddet „*Avága*“, og dette beroende paa en tidligere omtalt uheldsvanger Tilbøjelighed hos civiliserede Folkeslags Rejseforfattere til at høre og hermed gengive Eskimoernes „a“ enten med

¹) Det herværende „*illa*“ er et ganske andet end det ovenfor forklarede — det er en Interjektion, som selv vore Dages grønlandske Eskimoer ideligt slaar om sig med, baade som et selvstændigt Ord, men da helst i Fordobling (sé: *illa-illa!* = Tænk en Gang!¹ eller „*Naa saadan gik det til!*“ m. m. Eller ogsaa kan det vedføjtes Verbets Imperativ som en noget peremptorisk Forstærkelse (sé: „*kainiarit-illa*“ = se til at Du skynder Dig herhen — og saa selve „*uvatse*“ eller „*uvatsie-illa*“ = „*bie* eller vent dog lidt, at jeg ogsaa kan komme med!¹)

„o“ eller mærkeligt nok, forresten endnu oftere med „u“. ¹⁾ —

Avåga betyder meget passende eller tilsluttende og som før berørt: Forsørger, Familie-Overhoved, Velgører med mere andet lignende, hvorved Børnene under deres Nævne af dette Ord muligvis maa kunne have sigtet til at de var Forsterbørn af de af Vikinge-Adspørgerne omtalte ældre Folk, med hvem de havde fulgtes i det Øjeblik, da de selv blev tagne til Fange.

Hvad nu dernæst det kvindelige *Vathilde* angaar, da mener jeg, at dette ligefrem er en Videre-Dannelse, en blot Udvidelse af det samme *Avåga*, nemlig ved et, til dettes Pluralisform fejlet *illak*; med Persontegn *illå* eller *ille* og af Betydning hans — Avåks — eller „Fosterfaderens“ Ledsagerinde, Kammerat (her hans *Viv*) og somsaa altsaa Skrællingebørnernes Fostermoder.

At dømme fra de fangne Børns Svarmaade til Vikingerne med den Betydning jeg selv har ment at turde lægge i samme de givne Svarord, antager jeg ogsaa, at Sammenhængen mellem Spørgsmaal og Svar, eller mellem Adspørgeren og de Adspurgte, maa kunne

¹⁾ Denne Fejltagelse kan være tilgivelig nok, for saa vidt som Eskimoernes *a* ofte er meget lukket, nærmest ligt vort *å*; men i alt Fald er den meget forstyrrende for ikke at sige helt skadelig, for saa vidt som Resultatet altid er bleven falske Gloseoptegnelser, hvoraf det desværre ogsaa vrimler i Sprog-materialet og fremdeles vil vedblive at gøre det, saa længe som ikke en Autoritet — et Navn med Klang tager sig af Sagen som Særstudium og dernæst paapeger sit Resultat, sine Advarsler, med Fynd. Som det er, gives der ikke blot almindelige Læsere, men ogsaa Etnografer, Filologer eller hvemsomhelst ellers der interesserer sig for Eskimo-Spørgsmaalet, idelig Anledning til falskt Ræsonnement. Det er ikke til at beskrive, hvilket Terræn jeg selv vandt fra det Øjeblik, jeg fik Tag i Hemmeligheden her — den angaaende Vokalforbytningen.

have været en noget anden end den, man har vænnet sig til at tro lige efter Sagaen, idet jeg som sagt mener, at intet af de to som Nomen proprium udgivne Ord er andet end Apellativer; og jeg mener som Følge heraf, at Vikinge-Adspørgeren ikke har spurgt saaledes, som man er bleven vant til at tro: *Hvad hed Jeres Fader?* og derefter igen: *Hvad hed Jeres Moder?* men at Spørgsmaalet har lydt: *Hvad hedder „Fader“ og „Moder“ paa Jeres Sprog?* — (paa eskimoisk — skrællingsk — eller hvorledes de nu i Virkeligheden kunne tænkes at have udtrykt sig ligeoverfor de amerikanske Skrællingeborn, og at disse (maaske ved Køb erhvervede Adoptivbørn) herpaa maa kunne have svaret først med deres Stammes Udtryk for Fosterfader — altsaa med det ovennævnte *Avåga* —, og — dernæst med dens Udtryk for Fostermoder: *Avåta-illå*, hvilket sidste Begreb de har givet Form af: deres Fosterfaders *illak* ∴ hans Veninde, Ledsagerske — dette altsaa ogsaa i Forstand af hans Medhjælp i Forholdet til dem selv som Beskytter eller Velgører imod dem. — Noksagt, jeg mener, at det nuværende *Uvæge-Vathilde* har været et *Avåga-Avåta-illå*. (I flygtig sammentrukken Udtale bliver det sidste *Avåta* — eller *avåta-illå* let baade til *Våta-illå* eller blot *Vat-illå*, eller *Vat-ille*, hvorfra der ikke er langt til Sagakorruptionen „*Vathilde*“.

Uvæge og *Vathilde* mener jeg at være Fejlhørelser og Fejlopskrifter af Eskimo-Ordene *Avåga* og *Vat-illå* eller *ille* ¹⁾.

¹⁾ Samme eller paa lignende Maade sammensatte Ord — ∴ Ord, som ender paa *il*, *illa* eller *ille*, mener jeg at have genfundet i de østeskimoiske Dialekter.

Den naturvidenskabelige Station ved Vassijaure i Torne Lapmark.

Af Morten P. Porsild.

Allerede 1887 fremsatte Statsgeolog Dr. Fr. Svenonius Tanken om at faa en fast naturvidenskabelig Station oprettet i det arktiske Sverige. Der herskede den Gang næsten uovervindelige Vanskeligheder for den rejsende Naturforsker i Lapland, og det var dem, der hos Svenonius fremkaldte Ideen. Det lykkedes imid-

lertid ikke da at faa den nødvendige Interesse vakt, men Gang paa Gang har han siden agiteret for Sagen, og endelig i 1902 fik han den naturvidenskabelige Forening i Stockholm til at indkøbe et Hus, der havde været anvendt under Ofotenbanens Bygning og at indrette det til Naturforskerstation. Det ligger nær ved